

La màgia del realisme

NARRATIVA

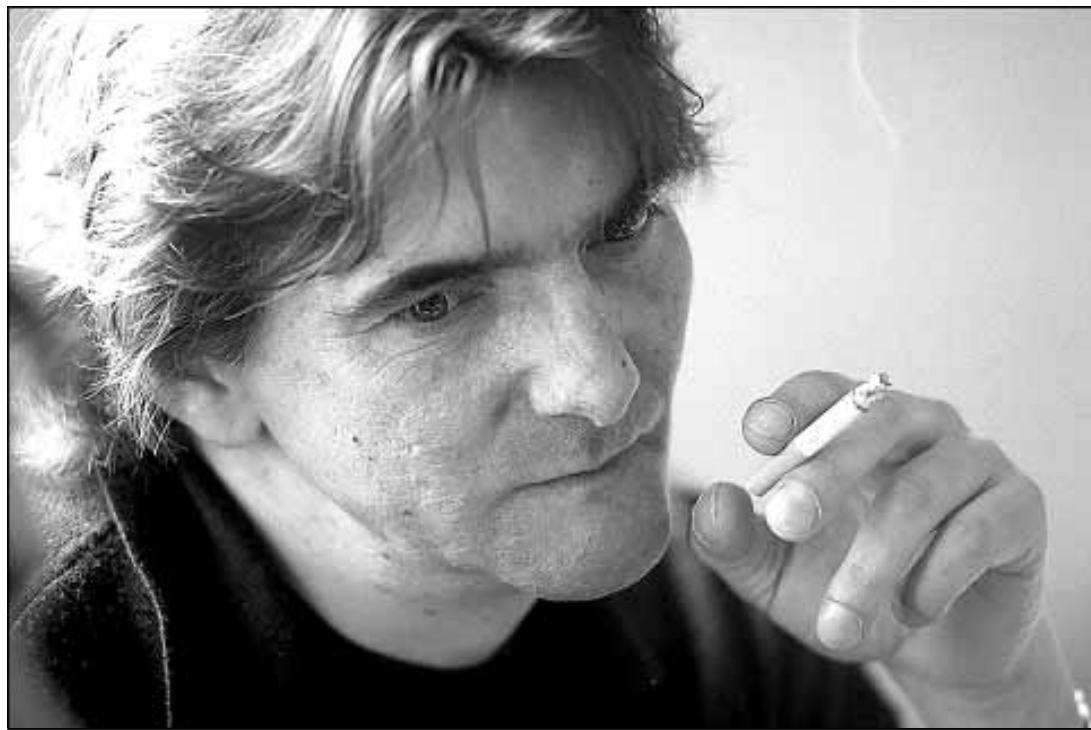
IGNASI ARAGAY

Jordi Cussà, *La serp*.
Columna. Barcelona, 2001.

Vaig llegir el llibre fa mesos, com a membre del jurat del 1r premi Leandre Colomer de novella d'història de Catalunya. El vam declarar finalista. Escric aquest comentari, doncs, des d'una certa distància que potser matissarà l'entusiasme d'aleshores. O potser no. Un advertiment previ: aquesta no és una novel·la històrica a l'ús. L'etiqueta li fa un flac favor perquè el que hi domina no és la recreació d'època o l'aventura, sinó la capacitat de crear caràcters, la transmissió d'emocions, la riquesa dels diàlegs, l'arquitectura del conjunt. I no tinc res en contra de la novel·la històrica, al contrari.

L'arquitecte d'Empúries, títol amb què *La serp* es va presentar al premi, no és altre que l'escriptor Jordi Cussà. Un arquitecte literari, esclar. La seva obra és una història d'històries, un riu, una serp llarguíssima, potser una anguila de riu.

"*Nuestras vidas són los ríos / que van a dar en la mar, / que es el morir*", escrivia Jorge Manrique. Després d'anotar la cita, fullejo el llibre i a la penúltima pàgina, la 366 –no revelo res d'essencial, no us preocupeu– faig aquesta troballa: "Però la vida raja així i el cabal va traçant meandres que esculpeixen el territori de l'existència que, al

Jordi Cussà, finalista del 1r premi Leandre Colomer de novel·la d'història de Catalunya

capdava, com diria un poeta, arriba al mar que és la mort".

El mar és el d'Empúries, el Mediterrani. És mort i vida. Els innumerable protagonistes de la novel·la, cadascun amb la seva vivència, amb un record i un futur, hi van deixant una insignificant empremta que es transmet de generació a generació, del segle VI aC fins al II dC. Són 800 anys narrats a través d'una complexa nissaga emporitana, des de la fundació fins a la destrucció de la ciutat. Enfront del realisme màgic de, posem per cas, *Cien años de sole-*

**A l'obra
domina la
transmissió
d'emocions,
la riquesa
dels diàlegs,
l'arquitectura
del conjunt**

dad –també centrat en una nissaga, la dels Buendía–, aquí hi he trobat la màgia del realisme. No sé com dir-ho: en els fets tot és un tocar de peus a terra, però alhora hi ha com una elevació poètica i sentimental. I sobretot un té la sensació de tocar amb els dits el pas del temps, de nedar damunt les grans onades de la història, de copsar allò que antropòlegs i historiadors en diuen la transmissió de la tradició, de la ideologia, de les creences, de la cultura en definitiva. La transmissió i la transfor-

mació. Perquè la gran família inventada per Cussà neix grecoromana i esdevé cristiana.

L'estructura en cartes em va fer pensar d'entrada en aquella petita joia de Thornton Wilder, *Els idus de març*. S'hi assemblava massa. Però Wilder va centrar la narració en els dos anys previs a l'assassinat de Juli Cèsar, mentre que Cussà ha travessat segles sense perdre el nord del relat, bastint una epopeia clàssica des de la perifèria, des del territori de l'actual Catalunya. A l'inici també em va sobtar una peculiaritat d'estil consistent a encadenar mots (ulltrist, baixetbaixet, l'imbècilsuprem...), igual com el text encadena vides, amb naturalitat. Aviat la sorpresa va cedir el pas. Avançada la lectura, la força de la narració s'imposa per ella mateixa damunt els detalls, i el lector es queda atrapat en la teranyina de sentiments, amors, aventures i tragèdies.

Em sabia greu que una obra d'aquesta ambició literària passés desapercebuda. Em diuen que Jordi Cussà (Berga, 1961) ja va sorprendre la crítica amb la seva primera novel·la, *Cavalls salvatges*, que no he llegit. Aquella obra va tenir ben pocs lectors. Segueix sent un desconegut. I com que no participa als cercles literaris i mediàtics capitalins, ho té malament. Només li queda confiar en el boca-orella i en la màgia dels seus personatges de ficció. Perquè, sens dubte, Cussà, que desconeix del tot, creu i viu la literatura. Per això continuarà... És un autor a tenir en compte.

Veus noves de Samarcanda

POESIA

ROGER COSTA-PAU

Yael Langella, *Retorn a Dahme*.
Col·lecció *Jardins de Samarcanda*. Eumo.
Barcelona, 2000.

Francesc Codina, *La llum ineficaç*. Col·lecció *Jardins de Samarcanda*. Eumo.
Barcelona, 2000.

Sota el segell de *Jardins de Samarcanda* –aquesta curiosa col·lecció d'Eumo i Cafè Central que va néixer el 1992 i que en l'actualitat dirigeixen Antoni Clapés, Miquel Tuneu i Victor Sunyol– han aparegut recentment dos nous títols: *Retorn a Dahme*, el primer llibre de l'escriptora hebrea Yael Langella, i *La llum ineficaç*, de Francesc Codina, traductor, amb Dídac Pujol, de l'antologia *El món impossible*, del poeta escocès John Burnside.

Retorn a Dahme és, com s'adverteix en la sobrecoberta, "la confluència de dues sensibilitats, la de la plàstica –que es deu a la coneixença i a una vida en comú amb l'artista de Dahme, Uwe Gesst– i la de la poesia... Un intent de donar a les imatges una dimensió afegida, una trama narrativa tan sols esbossada, suggerida, no imposada, amb porta oberta a qualsevol llunyania dins la imaginació". I per acostar-se a aquest intent, Yael Langella estructura el llibre, sobretot, a partir de la imatge dels ponts, ben explícita en el poema que tanca el volum: "Somiar-se l'un a l'altre / als moments dels dies, / bastir ponts, i deixar / que també ens basteixin".

Sota aquesta perspectiva, els ponts de Yael Langella prenen una dimensió interessant; són l'arquitectura material i simbòlica que en la vida i en el curs del temps uneix i

intercomunica espais i fragments de realitat diversos. Percepcions contrastades de la realitat, no forçosament oposades, que d'entrada no sembla que hagin d'aportar gaire res de nou, però que en conjunt creen una unitat i unes intencions ben concretes. Si bé, a mesura que es despleguen els poemes, van entrelligant un discurs de fons (el riu que transcorre) i, sobretot, van advertint-nos d'una visió del món que desperta força més interès que la simple constatació de paisatges viscuts, d'esdeveniments o de preceptes. Yael Langella ha viscut en mil indrets; és comprensible, doncs, que els ponts que basteix li siguin útils a l'hora de conglobar les vèrtebres que fan un cos. *Retorn a Dahme* ha estat escrit directament en llengua catalana. Amb un estil aparentment senzill, de forma i de llenguatge, però que conté una força pulmonar no

gens convencional, bo i tractant-se d'una veu que just comença a fer-se sentir.

POESIA I PENSAMENT

Francesc Codina (Granollers, 1954) entén el llenguatge verbal, amb tots els buits i paranyes que aquest oculta, com com un element que fa de mitjancer decisiu en les relacions dels humans entre ells i amb el món. "L'eina de tota coneixença".

La llum ineficaç és el segon llibre d'aquest poeta que es va donar a conèixer l'any 1974 amb el volum *Cops de cap a la lluna* (premi Amadeu Oller). Són 33 composicions de resultat divers, escrites entre el 1988 i el 1995, que el poeta reparteix en 5 parts però que transiten entorn d'un sol eix vertebrador: la concepció de la poesia com a eina que "és higiènica perquè s'acaba i depura la nostra entesa amb el llenguatge", com es constata

en el poema que clou el volum i que té el mateix títol del llibre: "Però tot ha de ser dit, però tot ha de ser dit / sense parar, núvol i ocell / brot viu i riu brogent, / pedra i estel, / alls i safirs ben enfangats". Un pretext que coincideix amb la idea d'entendre el fet poètic també com una actitud de consciència que atorguen la veu i el pensament. "Camines com qui fuig / entre espesses fumeres / de vestigis ardents / i t'esclaten als polsos / soliloquis de roc".

El llibre és ben travat, però en algunes ocasions trobem mancances de tipus formal, i això passa en poemes que estructuralment no s'acaben d'avenir amb la forma escollida. Codina, però, domina el llenguatge i, de fet, sap treure'n profit. Aquesta característica pren rellevància en unes composicions que furguen directament cap a l'essència. En un intent voraç d'ultrapassar les barreres arcaïques de la simple anèdota.